

<http://www.osvita.org.ua/distance/world/america>. 7. Дистанційна освіта в Азії [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.osvita.org.ua/distance/world/asia>. 8. Шнидерс Й. Заочный университет в Германии / Й. Шнидерс // Открытое образование. – 1997. – Вып. 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн. : http://www.e-joe.ru/sod/97/1_97/st057.html. 9. Загальні відомості про мережу УРАН [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.uran.net.ua/~ukr/frames.htm>.

Надійшла до редакції 24.02.2009

УДК 347.44

С. А. Загородній

Одностороннє розірвання договору про професійну підготовку особи у вищому навчальному закладі на вимогу виконавця

У статті розглянуто проблеми встановлення підстав та порядку одностороннього розірвання договору про професійну підготовку особи у вищому навчальному закладі на вимогу виконавця. У висновку пропонується удосконалити правове регулювання розірвання зазначеного договору шляхом доповнення законодавства України відповідними нормами.

***

В статье рассмотрены проблемы определения оснований и порядка одностороннего расторжения договора о профессиональной подготовке лица в высшем учебном заведении по требованию исполнителя. В выводах предлагается усовершенствовать правовое регулирование расторжения указанного договора путем дополнения законодательства Украины соответствующими нормами.

***

The article is devoted to the problems of defining the grounds and order of the unilateral breach of contract for personal professional training at a higher educational institution as demanded by the executor. In conclusion it is proposed to improve the legal regulation of the breach of the contract mentioned by amending legislation of Ukraine with corresponding legal norms.

***

Наприкінці минулого сторіччя в Україні відбулися глибокі внутрішні перетворення в її системних галузях взагалі та в освітній зокрема. Поряд із традиційним навчанням осіб у вищих навчальних закладах (далі – ВНЗ) за рахунок коштів відповідних бюджетів набуло значного поширення укладення договорів (контрактів) на навчання з оплатою його вартості фізичними або юридичними особами – замовниками. З метою правового врегулювання фінансування освітніх послуг на підставі цивільно-правового договору до законодавства України були внесені відповідні зміни. Зокрема, ст. 61 Закону України «Про освіту» була доповнена положенням про додаткове фінансування державних закладів освіти за рахунок коштів, одержаних за навчання, підготовку, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів відповідно до укладених договорів [1]. З прийняттям Закону України «Про вищу освіту» (далі – Закон) відповідне положення було поширене на ВНЗ комунальної та приватної форм власності [2]. Такі зміни вплинули переважно на фінансову складову відносин «ВНЗ – студент», але не сприяли загальному врегулюванню договірних відносин між ними.

Слід зазначити, що й на сучасному етапі національне законодавство недостатньо відповідає потребам регулювання відносин з професійної підготовки осіб у ВНЗ на підставі відповідного договору. Загальновідомим є правове становище ВНЗ у договірних відносинах із професійної підготовки як сторони, що диктує свої умови студенту. Досить актуальним є питання щодо розірвання договору про професійну підготовку з огляду на те, що на практиці деякі ВНЗ розцінюють окремі підстави відрахування студентів, закріплені в так званому «освітньому» законодавстві, як легально закріплені підстави для одностороннього розірвання договору. На наш погляд, ця позиція не є достатньо виваженою та суперечить основним засадам договірного права і ставить студента (замовника) завчасно в менш захищене становище.

Враховуючи сучасний стан нормативного регулювання, юридичної науки та правозастосовчої практики, вважаємо за доцільне розглянути в межах цієї статті окремі аспекти одностороннього розірвання договору на вимогу ВНЗ як виконавця за договором.

Отже, метою цієї статті є встановлення підстав та порядку одностороннього розірвання договору про професійну підготовку особи у ВНЗ на вимогу виконавця та вироблення рекомендацій щодо їх закріплення на законодавчому рівні.

Проблеми розірвання цивільно-правового договору тривалий час досліджувалися вітчизняними та зарубіжними науковцями, зокрема, В. Вітрянським, О. Комісаровою, С. Соменковим [3]. За часів незалежності України розірванню договору також присвячувалися публікації в юридичній літературі та окремі дисертаційні дослідження. Серед них найбільш цікавими є наукові статті С. Бородовського [4; 5], О. Міхно [6; 7], А. Присяжнюк [8; 9] та дисертації С. Бородовського [10] і Н. Процьків [11]. Слід зазначити, що науковці не розглядали питання розірвання договору комплексно, а досліджували певні його аспекти.

У чинному Цивільному кодексі України (далі – ЦК) у главі 53 закріплені загальні положення про підстави, правові наслідки та форму розірвання договору [12], але легального визначення поняття розірвання договору ЦК не містить. За загальним правилом, закріпленим у ч. 1 ст. 651 ЦК, розірвання договору допускається лише за згодою сторін. Винятки з цього правила можуть бути встановлені договором або законом. Зокрема, в ЦК закріплені окремі норми права про розірвання деяких видів зазначених договорів на вимогу однієї сторони (наприклад, договору дарування – ст. 727, договору найму – ст. 783, договору позики – ст. 834). Стосовно ж можливості розірвання договору про надання послуг, у тому числі шляхом односторонньої відмови від договору, відповідне положення закріплене в ч. 1 ст. 907 ЦК. Але таке розірвання здійснюється в порядку та на підставах, встановлених ЦК, іншим

законом або за домовленістю сторін. Норма ч. 1 ст.907 ЦК є важливою з огляду на юридичну кваліфікацію **договору про професійну підготовку особи у ВНЗ** [виділено мною – С. З.] як змішаного договору, основним інтегративним елементом якого є договір про надання послуг з професійної підготовки [13, с. 67, 70]. У частині 2 ст. 653 ЦК зазначається, що у разі розірвання договору зобов'язання сторін припиняються.

Не вдаючись до поглибленого аналізу правових категорій «припинення зобов'язання», «припинення договору», «розірвання договору» та «відмова від договору», можна зробити висновок про відсутність в законодавстві та науці чіткого з'ясування сутності, розмежування та виділення визначальних ознак цих категорій.

Враховуючи викладене з приводу загальних положень про розірвання договору, слід звернутися до сучасних досліджень у галузі цивільного права. Як зазначає С. Бородовський, розірванням договору необхідно визначати такі дії сторін, які спрямовані на повне припинення укладеного між ними договору на майбутнє. В окремих випадках розірвати договір може одна зі сторін самостійно [10, с. 144]. Подібної точки зору дотримується представник російської цивілістики Д. Кузнецов, який вказує, що розірвання договору тягне за собою припинення прав та обов'язків сторін договору на майбутній час. Але Д. Кузнецов також стверджує, що сторона безпосередньо своїми односторонніми діями не може розірвати договір. Вирішення питання про розірвання договору на вимогу однієї із сторін, на думку автора, залежить від розсуду суду, а не від волі сторін. Аналізуючи зміст Цивільного кодексу Російської Федерації (далі – ЦК РФ) та арбітражну практику, Д. Кузнецов пропонує таке формулювання односторонньої відмови від договору, за яким одностороння відмова від договору здійснюється однією стороною шляхом письмового повідомлення нею іншої сторони. До того ж, він розмежує односторонню відмову від договору з одностороннім розірванням, не виділяючи особливості останнього. Пропозиція Д. Кузнецова з удосконалення ЦК РФ щодо розірвання договору полягає у включенні норми, згідно з якою договір вважається розірваним з моменту отримання однією стороною повідомлення іншої сторони про відмову від договору, якщо інший строк розірвання договору не вказаний у повідомленні або не передбачений законом чи договором. На завершення Д. Кузнецов закликає адекватно обирати та чітко формулювати в договорі відповідні поняття: розірвання договору, відмова від договору, припинення зобов'язань, що виникають із договору [14, с. 30–34].

Вдалою, на наш погляд, є спроба дати юридичне визначення правової категорії «розірвання договору» та з'ясувати її співвідношення з поняттям «припинення договору» (як інституту цивільно-

го права) представника вітчизняної цивілістики О. Міхно. У своїй статті дослідниця розглядає розірвання договору як «... таке припинення договору, що відбувається до настання часу закінчення дії договору лише із суб'єктивних підстав, які передбачені законодавством чи договором, на вимогу, в силу волевиявлення однієї сторони, обох сторін чи третіх осіб, які не є сторонами за договором, але які уповноважені спеціальним законодавством на вчинення таких дій». Щодо основних відзначальних ознак вказаних понять автор зауважує: категорія розірвання договору є складовою частиною категорії припинення договору; розірвання договору відбувається виключно під час дії договору, припинення – під час дії, в момент закінчення та після закінчення дії договору, коли договірні зв'язки між сторонами продовжують існувати; підставами припинення договору вважаються дії та події, підставами розірвання – виключно дії; для припинення договору необхідні суб'єктивні та об'єктивні підстави, для розірвання – лише суб'єктивні; суб'єктивні підстави, які тягнуть розірвання та припинення договору, повинні бути передбачені законодавством чи договором, а об'єктивні – припиняють договір через їх настання; розірвання договору може відбуватися лише за волевиявленням однієї сторони, обох сторін договору чи на вимогу третіх осіб, які не є сторонами договору, але уповноважені на вчинення таких дій законодавством, а припинення договору можливе як за волевиявленням зазначених осіб, так і за його відсутності [6, с. 23–24].

Про можливість розірвання договору на вимогу осіб, які не є сторонами договору, вказує в своїй роботі А. Присяжнюк. До них учений відносить Антимонопольний комітет України, Фонд державного майна України, прокурора [8, с. 59]. В іншій роботі А. Присяжнюк вказує, що з точки зору класифікації правочинів розірвання договору може бути одностороннім правочином (відмова від договору за ініціативою однієї сторони) або договором (у разі розірвання договору за домовленістю сторін) [9, с. 45].

Попередньо узагальнюючи викладений матеріал та поділяючи в цілому точку зору О. Міхно, ми вважаємо за можливе застосувати запропоновану нею категорію розірвання договору для подальшого вироблення власного варіанту поняття одностороннього розірвання договору про професійну підготовку у ВНЗ на вимогу виконавця.

Проблеми надання освітніх послуг на підставі відповідного договору досліджувалися у дисертаціях відомими російськими (А. Белозьоров [15], С. Куров [16], М. Токмовцева [17]) та українськими (В. Астахов [18], К. Карчевський [19]) ученими. На рівні наукових статей у юридичній літературі договірні відносини «ВНЗ – студент» розглядалися Л. Волчанською [20; 21], І. Жилінковою [22], В. Кваніною [23], С. Куровим [24; 25],

М. Малєїною [26], В. Сирих [27] та ін. Але більшість науковців не ставили за мету досліджувати динаміку договору про надання освітніх послуг взагалі та його розірвання зокрема.

Стосовно підстав одностороннього розірвання зазначеного договору варто вказати, що ні на законодавчому ні на теоретичному рівні це питання не знайшло належного закріплення та розв'язання. Чинний закон узагалі не містить норм права про розірвання договору, а лише передбачає серед підстав відрахування особи, яка навчається у ВНЗ, порушення умов контракту (ч. 1 ст. 45) та встановлення розміру оплати за весь строк навчання або за надання додаткових освітніх послуг у договорі (ч. 6 ст. 64) [2]. Очевидною є неузгодженість у законі щодо номінологічного позначення відповідного правочину, що свідчить про недосконалість юридичної техніки. Більш того, в проекті Закону «Про внесення змін і доповнень до Закону «Про вищу освіту» пропонується вилучити з наступної його редакції ст. 64, а ст. 45 в частині відрахування особи з ВНЗ за порушення умов контракту залишити незмінною [28].

Достатньо дискусійними вважаються й теоретичні розробки з приводу підстав розірвання договору про професійну підготовку особи у ВНЗ. Наприклад, Л. Волчанська вважає, що необхідно законодавчо закріпити право на односторонню відмову від договору оплатного надання освітніх послуг і у випадку, коли сторонами істотно порушені його умови. На думку автора, істотним порушенням умов договору з боку виконавця є надання освітніх послуг із недоліками, з боку замовника – несплата освітніх послуг, а з боку особи, що навчається, – невиконання завдань, передбачених навчальним планом [21, с. 24].

М. Малєїна, досліджуючи договір про підготовку спеціаліста з вищою професійною освітою, приділяє особливу увагу розірванню такого договору за ініціативою ВНЗ. Узагальнюючи відповідну практику, що склалася в Російській Федерації, вона вказує на такі підстави розірвання договору, як академічна неуспішність студента, ненадання ним у встановлені строки заяви про вихід із академічної відпустки, порушення студентом правил внутрішнього розпорядку ВНЗ, порушення передбачених статутом ВНЗ обов'язків тощо [26, с. 66].

В. Кваніна у своїй статті, присвяченій особливостям прав та обов'язків сторін за договором про надання оплатних освітніх послуг, виділяє такі підстави розірвання договору, як невиконання особою, що навчається, навчального плану, несплата освітніх послуг. Зіставляючи наказ про відрахування студента з ВНЗ за невиконання навчального плану з розірванням договору про на-

дання освітніх послуг, В. Кваніна зазначає, що вони можуть бути як підставою, так і наслідком один одного [23, с. 78–9].

Достатньо оригінальною є позиція О. Уханова, який вважає необґрунтованим дострокове припинення надання освітньої послуги через незадовільний рівень знань студента. О. Уханов пропонує надати неуспішним студентам можливість навчатися до останнього курсу без їх відрахування, а академічну заборгованість ліквідувати під час навчання паралельно [29, с. 109–112].

Ми пропонуємо вважати підставою одностороннього розірвання договору про професійну підготовку у ВНЗ на вимогу виконавця лише невиконання замовником обов'язку про оплату професійної підготовки [13, с. 158–159].

Свою позицію щодо кваліфікації відносин з професійної підготовки особи у ВНЗ виклав нещодавно у своїй статті відомий український учений Р. Майданик. Він вказує, що такі відносини слід вважати виключно цивільно-правовими, оскільки дисциплінарна підпорядкованість студента правилам внутрішнього розпорядку не створює самостійних дисциплінарних відносин. Останні є підібною цивільних правовідносин як вияв правомірних публічно-правових обмежень приватної особи, необхідних для виконання зобов'язання з професійної підготовки студента у ВНЗ. «При цьому «обов'язок добре навчатися», – зазначає Р. Майданик, – як складову освітніх послуг доцільно розглядати приватно-правовим обов'язком студента незалежно від підстав його виникнення – договірних чи у зв'язку з навчанням за рахунок бюджетних коштів» [30]. В одному із висновків своєї роботи автор вказує, що «якщо інше не передбачено кодифікованим законодавчим актом на приватно-правові відносини юридично рівних учасників, обтяжені (ускладнені) публічно правовими елементами (адміністративно-дисциплінарними тощо) мають поширюватися положення ЦК України і спеціальних нормативно-правових актів, що регулюють відповідні публічно-правові елементи таких приватних за своєю сутністю «змішаних» відносин» [30, с. 5–6].

Стосовно практики одностороннього розірвання договору про професійну підготовку особи у ВНЗ з боку виконавця наразі можна стверджувати існування такого підходу, згідно з яким більшість ВНЗ включають до індивідуальних договорів розділи про припинення договору, переважно дублюючи умови «Типового договору про навчання, підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації або про надання додаткових освітніх послуг навчальними закладами» (далі – Типовий договір) [31]. Фактично ж найпоширеніші підстави припинення договору збігаються з підставами відрахування особи з ВНЗ, що встановлені так званим «освітнім» законодавством. Більшість ВНЗ взагалі уникають у договорі зазначення підстав та порядку його розірвання.

Неоднозначний підхід у вирішенні питань про підстави розірвання договору про професійну підготовку особи у ВНЗ проявляється у рішеннях українських та російських судових органів. Судова практика підкреслює існування певних проблем у цій сфері, але не вирішує їх. Досить часто позиції правозастосовчих та правозахисних органів є суперечливими. Відомі випадки, коли суд однієї інстанції визнавав наказ адміністрації ВНЗ про відрахування студента (позивача) через академічну заборгованість законним, а суд іншої інстанції (апеляційний) постановляв такий наказ відмінити та поновити позивача як студента [32, с. 19].

Комплексний аналіз законодавства, юридичної науки, правозастосовчої та судової практики дозволяє зробити проміжний висновок про те, що загальноновизнаного погляду на підстави та порядок одностороннього розірвання договору про професійну підготовку особи у ВНЗ не вироблено. На сучасному етапі існує декілька підходів до розв'язання ситуацій з одностороннім розірванням договору на вимогу ВНЗ. Перший ґрунтується на тому, що розірвання договору можливе за невиконання студентом навчального плану чи навчальної програми (академічна неуспішність) та несплати замовником освітніх послуг у встановлені строки (фінансова заборгованість). Згідно з другим підходом до зазначених підстав додаються неповернення у встановлені строки студента з академічної відпустки, порушення студентом правил внутрішнього розпорядку ВНЗ, порушення студентом обов'язків, передбачених статутом ВНЗ. Третій підхід полягає в тому, що будь-яке порушення так званого «освітнього» законодавства не може вважатися підставою для розірвання договору. Єдиною підставою для розірвання договору є несплата замовником послуги з професійної підготовки у встановлені строки. Четвертий підхід ґрунтується на тому, що публічно-правові обов'язки студента (успішно навчатися, дотримуватися правил поведінки, внутрішнього розпорядку ВНЗ тощо) мають одночасно розглядатися складниками приватно-правових обов'язків, а отже, дисциплінарні порушення студента можуть розглядатися як підстави розірвання договору з боку ВНЗ. Згідно з п'ятим підходом договірні відносини «ВНЗ – студент» припиняються (а не розриваються) переважно на підставах, передбачених відомчим нормативно-правовим актом.

Підсумовуючи викладене вище, можна дійти висновку про недосконалість правового регулювання одностороннього розірвання договору про професійну підготовку особи у ВНЗ на вимогу виконавця. Перспективним вбачається включення до цивільного законодавства та законодавства, що регулює відносини в сфері вищої освіти, відповідних норм про договір з професійної підготовки особи у ВНЗ взагалі та норм про його розірвання зокрема.

Наразі ми вважаємо, що одностороннє розірвання зазначеного договору на вимогу виконавця становить собою таке припинення договору, яке відбувається лише до закінчення строку його дії виключно на підставах (суб'єктивного чи об'єктивного походження), що передбачені законом або договором. До них ми пропонуємо віднести несплату замовником послуги з професійної підготовки особи у встановлені строки, неповернення у встановлені строки особи із академічної відпустки, неможливість особи навчатися у ВНЗ за станом здоров'я, істотну зміну обставин, якими керувався ВНЗ при укладенні договору тощо.

Щодо порядку розірвання договору про професійну підготовку особи у ВНЗ слід зазначити, що згідно з положеннями ЦК (ст. 206–208) та Типового договору такий договір укладається у письмовій формі. Відповідно його розірвання, за загальним правилом ст. 654 ЦК, також необхідно вчиняти у письмовій формі. Вважаємо, що інформація про розірвання договору повинна міститися в письмовому повідомленні, яке виконавець (ВНЗ) передає чи направляє поштовим відправленням особі, що проходить підготовку (студенту, замовнику). У повідомленні слід чітко вказувати індивідуальні відомості про особу, підставу, дату та правові наслідки розірвання договору.

Список літератури: 1. Про внесення змін і доповнень до Закону Української РСР «Про освіту»: закон України від 23 берез. 1996 р. № 100а/96 – ВР (зі змінами станом на 19 груд. 2006 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 21. – Ст. 84. 2. Про вищу освіту: закон України від 17 січня 2002 р. № 2984–III (зі змінами станом на 22.05.2008 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 20. – Ст. 134. 3. Див.: Витрянский В. В. Расторжение (изменение) договора аренды / В. В. Витрянский // *Хозяйство и право*. – 1999. – № 11. – С. 83–87; Комисарова Е. Г. Расторжение договора и отказ от договора: законодательное соотношение / Е. Г. Комисарова // *Рос. юрид. журнал*. – 2000. – № 4. – С. 34–41; Соменков С. А. Расторжение договора в одностороннем порядке / С. А. Соменков // *Гос-во и право*. – 2000. – № 4. – С. 42–45. 4. Бородовський С. Щодо укладення, зміни і розірвання договору в цивільному праві України / С. Бородовський // *Право України*. – 2004. – № 12. – С. 80–82. 5. Бородовський С. Окремі питання зміни і розірвання договору в цивільному праві України / С. Бородовський // *Право України*. – 2005. – № 3. – С. 43–45. 6. Міхно О. Припинення та розірвання цивільно-правового договору: співвідношення понять / О. Міхно // *Підприємство, господарство і право*. – 2003. – № 9. – С. 21–24. 7. Міхно О. Поняття та види підстав припинення цивільно-правового договору / О. Міхно // *Право України*. – 2004. – № 5. – С. 135–138. 8. Присяжнюк А. Розірвання цивільно-правового договору як підстава припинення зобов'язання за новим Цивільним кодексом України / А. Присяжнюк // *Юридична Україна*. – 2004. – № 1. – С. 58–62. 9. Присяжнюк А. Домовленість сторін про розірвання цивільно-правового договору як правочин, зобов'язання, договір / А. Присяжнюк // *Юридична Україна*. – 2004. – № 11. – С. 45–49. 10. Бородовський С. О. Укладення, зміна та розірвання договору у цивільному праві України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Бородовський Станіслав Олександрович. – Івано-Франківськ, 2005. – 209 с. 11. Процьків Н. М. Правове регулювання розірвання цивільно-правових договорів за законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Процьків Наталія Миколаївна. – К., 2003. – 180 с. 12. Цивільний кодекс України. – Офіц. вид. – К.: Вид. Дім «Ін Юре», 2007. – 480 с. 13. Загородній С. А. Договір про професійну підготовку у вищому навчальному закладі: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Загородній Сергій Андрійович. – Х., 2007. – 188 с. 14. Кузнецов Д. Расторжение договора и отказ от договора в гражданском законодательстве / Д. Кузнецов // *Право и экономика*. – 2004. –

№ 9 – С. 30–34. **15.** Белозеров А. В. Понятие и содержание обязательства по возмездному оказанию образовательных услуг : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Белозеров Антон Валентинович. – М., 2000. – 169 с. **16.** Куров С. В. Гражданско-правовое регулирование образовательных услуг : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / С. В. Куров. – М., 1999. – 23 с. **17.** Токмовцева М. В. Высшее учебное заведение как субъект отношений в сфере предпринимательства : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / М. В. Токмовцева. – М., 2000. – 26 с. **18.** Астахов В. В. Правовое регулирование функционирования в Украине высших учебных заведений, основанных на негосударственной форме собственности : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Астахов Виктор Викторович. – Х., 1999. – 178 с. **19.** Карчевский К. А. Платные образовательные услуги высших заведений образования МВД Украины: гражданско-правовой аспект : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Карчевский Константин Анатольевич. – Х., 2001. – 193 с. **20.** Волчанская Л. М. Договор возмездного оказания образовательных услуг: правовое регулирование, понятие и содержание / Л. М. Волчанская // Известия высших учебных заведений. Правоведение. – 2002. – № 3. – С. 265–270. **21.** Волчанская Л. М. Динамика договора возмездного оказания образовательных услуг / Л. М. Волчанская // Юридическое образование и наука. – 2002. – № 2. – С. 21–24. **22.** Жилінкова І. Зобов'язання з надання послуг у сфері інтерактивної (дистанційної) освіти / І. Жилінкова // Право України. – 2002. – № 4. – С. 108–113. **23.** Кванина В. В. Особенности прав и обязанностей сторон по договору на оказание возмездных образовательных услуг / В. В. Кванина // Право и образование. – 2005. – № 2. – С. 75–82. **24.** Куров С. В. Особенности гражданско-правового регулирования возмездного оказания образовательных услуг / С. В. Куров // Право и образование. – 2001. – № 6. – С. 76–87. **25.** Куров С. В. О правовой природе договора платного образования / С. В. Куров // Право и образование. – 2002. – № 3. – С. 131–140. **26.** Малейна М. Н. Договор о подготовке специалиста с высшим профессиональным образованием / М. Н. Малейна // Государство и право. – 2004. – № 8. – С. 57–66. **27.** Сырых В. М. О юридической природе образовательного договора с условием оплаты обучающимся стоимости обучения / В. М. Сырых // Право и образование. – 2002. – № 4. – С. 68–83. **28.** Електронний ресурс. – Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/newstmp/2008/10_12/doc3.doc **29.** Уханов О. А. Я не заказывал отчисление из вуза! / О. А. Уханов // Право и образование. – 2002. – № 2. – С. 109–113. **30.** Майданик Р. Договірні цивільно-трудоі конструкції / Р. Майданик // Підприємство, господарство і право. – 2008. – № 9. – С. 3–6. **31.** Типовий договір про навчання, підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації або про надання додаткових освітніх послуг навчальними закладами : затверджений наказом Міністерства освіти і науки України від 11 берез. 2002 р. № 183 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 15. – Ст. 831. **32.** Корбут В. Обжалование приказа об отчислении / В. Корбут // Юридическая практика. – 2004. – № 12. – С. 19.

Надійшла до редколегії 07.03.2009